

Edicions de la BCI i materials sorgits arran de la traducció, com la mateixa aplicació de mòbil, que ja incorpora la recent normativa lingüística en relació amb els accents diacrítics.

LA VULGATA CATALANA

La Bíblia Catalana Interconfessional: un equip de cinquanta persones i onze anys de feina que van culminar el 29 de setembre del 1993

CARME MUNTÉ MARGALEF

Estiu del 1992: mentre a l'estadi de Montjuïc es disputaven els Jocs Olímpics, un grup de biblistes, també a Barcelona, suava de valent en la fase final de revisió del text de la Bíblia Catalana Interconfessional (BCI). El Comitè de Redacció estava format pel carmelita Agustí Borrell, el benedictí Guiu Camps, el pastor evangèlic Enric Capó i el lingüista Pere Casanellas, sota la coordinació del prevere Armand Puig. Era el nucli dur d'un equip molt més ampli de 50 persones entre traductors, exegetes, filòlegs i correctors d'estil sota els auspicis de l'entitat impulsora del projecte: l'Associació Bíblica de Catalunya, que celebra 50 anys d'història.

Aquell estiu del 1992 l'escenari de la revisió del text era el santuari dels Carmelites de la Diagonal de Barcelona, però si alguna cosa havia caracteritzat tot el procés era la itinerància: "La traducció de la BCI va ser una experiència itinerant, ja que el lloc de les trobades de l'equip de treball va anar canviant: Sant Cugat del Vallès, Montserrat, la Selva del Camp, Barcelona...", recorda Agustí Borrell.

El 29 de setembre del 1993, a l'aula magna de l'actual Ateneu Universitari Sant Pacià, l'aleshores arquebisbe de Tarragona i president de la Conferència Episcopal Tarraconense, Ramon Torrella, va presentar en societat la Bíblia Catalana Interconfessional. Culminaven així onze anys d'esforços que, com explica Armand Puig, només tenien una motivació: "Fer un servei al poble català en el seu conjunt, i quan dic català vull dir tots els que formem la comunitat lingüística catalana, és a dir, uns 10 milions de persones. La BCI vol ser la Vulgata catalana, i per aquest motiu està destinada a ser adoptada a tots els nivells de l'acció pastoral, com ja era la intenció inicial."

I afegeix: "La BCI durarà molt anys. És un text que té 30 anys però que sembla que va ser escrit ahir, perquè té un marc ampli, on la llengua catalana és autèntica, natural, directa, carregada de sentit; no

Plànol del temple de Jerusalem que es va plasmar gràficament seguint la hipòtesi que va indicar el pare Guiu Camps.

és una llengua artificiosa, excessivament determinada per un context socioliterari precís; al contrari, intenta mantenir la riquesa del text original però donant-li tota l'expressivitat i comprensibilitat que necessita tota traducció.”

COMPRESIBILITAT, EXPRESSIVITAT I PROXIMITAT AL TEXT ORIGINAL

Als anys vuitanta del segle passat, l'Associació Bíblica de Catalunya va creure que havia arribat el moment d'emprendre un nou i ambiciós projecte de traducció de la Bíblia. Existien ja diverses versions bíbliques en català, algunes de més antigues i altres més recents, com la de Montserrat o la de la Fundació Bíblica Catalana. Ara bé, fins i tot aquestes darreres tenien ja uns quants anys, i durant aquell temps s'havien produït avenços notables en qüestions com els coneixements bíblics o els criteris de traducció. Així, doncs, es van posar en relació pràcti-

cament tots els estudiosos de la Bíblia de parla catalana i altres col·laboradors, de diverses confessions cristianes, i es va tirar endavant el treball de traducció, tot recollint l'experiència de les versions anteriors i actualitzant-la.

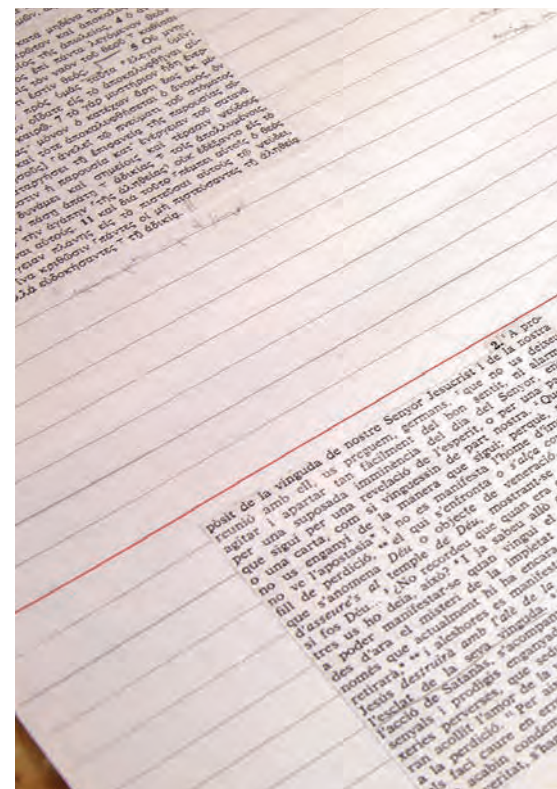
Segons Armand Puig, els tres criteris fonamentals de traducció de la BCI són la comprensibilitat, l'expressivitat i la proximitat al text original. “Sense comprensió no hi ha possibilitat d'accés al text original”, exposa. Pel que fa a l'expressivitat, fa referència a la música, la tonalitat i l'acoloriment del text, que ressoni en la persona que el llegeix i l'escolta. “Cal que els diversos gèneres literaris (poesia, narrativa, proverbis...) tinguin la seva expressivitat i l'ofereixin al lector”, afegeix Puig.

I, finalment, pel que fa a la proximitat al text original, el biblista es mostra contundent: “La pitjor traducció que es pot fer de la Bíblia és la literal, perquè acaba esdevenint literalista i, com a tal, un cau de confusions. El literalisme en la traducció acostuma a comportar en-

ganys i males comprensions, a més de ser feixuc i artificiós. Cal moure'ns en la proximitat al text original. Això vol dir que si el text original admet una traducció que li sigui propera no n'hem de buscar una de distant. Per tant, la dinamicitat s'ha d'aplicar amb molta cautela per no convertir el text original en un text adaptat a una realitat que és la nostra però que passats cinquanta anys haurà canviat.”

Seguint amb el fil de l'estil lingüístic, Pere Casanellas destaca que es buscava “un català estàndard, que fos el màxim de comprensible en tots els dialectes, que evités termes cultes que s'han fet servir molt a la Bíblia però que la gent no entén del tot bé. Es va procurar que fos una llengua viva i que mantingués els registres diferents segons si era poesia, narració històrica, diàleg...”.

Casanellas va redactar un llibre d'estil amb les normes i criteris de traducció. En l'apartat de lèxic, per exemple, es va decidir canviar el cultisme *proïsme* pel pronom *altres*, o fer *accepció* de persones per fer *diferència* entre persones. Va fer veure que, en lloc d'*exaltar* els humils, calia dir *exaltar* els humils, i que era preferible el terme *ovella* o *moltó*, segons els contextos, al de *be*, perquè “*be* és una paraula moderna desconeguda en gran part del català occidental”.

“El primer objectiu era la fidelitat al text de la Bíblia. Per això la traducció es feia directament sobre els textos originals: hebreu, arameu i grec. Al mateix temps, es buscava de fer-la en un llenguatge actual, que fos alhora acurat i comprensible”, complementa Agustí Borrell. “En cada llibre o fragment de la Bíblia es procurava trobar les formes d’expressió catalanes que fossin més adequades a les característiques del text original, tot respectant la rica diversitat de gèneres i d’estils. No és igual traduir un poema que una narració o que una carta, i no és igual traduir un text d’un autor jueu d’alguns segles abans de Crist que un evangeli del Nou Testament. El repte del traductor és captar tant el contingut com la forma dels textos originals i reproduir-los tant com sigui possible en la nostra llengua actual.”

PROCÉS LLARG I COMPLEX

La traducció va començar l’any 1982. La primera fase va ser una feina molt individual, de cadascun dels setze traductors a casa seva enfrontant-se als textos segons la seva especialització exegetica.

Els traductors van treballar a partir dels textos que són la base per a l’estudi de la Bíblia i per a les traduccions a les llengües modernes. Les més im-

portants són la *Biblia Hebraica Stuttgartensia* per als textos hebreus i arameus del l’Antic Testament, i l’edició de Göttingen, *Septuaginta. Vetus Testamentum Graecum*, per al text grec dels llibres deuterocanònics. Pel que fa al Nou Testament, l’edició del text grec usada internacionalment és el *Novum Testamentum Graece* de Nestle-Aland. Els traductors van tenir en compte algunes de les millors traduccions modernes en altres llengües, i especialment les traduccions catalanes recents.

“Per al Nou Testament, vam preparar uns grans fulls on constaven en paral·lel el text grec, la traducció de Montserrat i la traducció litúrgica, amb espai suficient perquè els traductors hi fessin les seves anotacions”, recorda la biblista Concepció Huerta, que va col·laborar en tasques de secretaria.

Durant aquesta etapa s’anaven fent, periòdicament, trobades de traductors. Eren setmanes intensives de feina que tenien lloc al Centre Borja de Sant Cugat del Vallès o al monestir de Montserrat. “Recordo que anava a l’aeroport a buscar els dos assessors de les Societats Bíbliques Unides: Rudolf Kassühlke i Jean-Claude Margot”, comenta Concepció Huerta. El projecte de traducció, com la mateixa Associació Bíblica de Catalunya, sempre va tenir vocació ecumènica, i la Santa Seu havia determinat que les traduccions

ARMAND
PUIG

“La BCI vol ser la Vulgata catalana, i per aquest motiu està destinada a ser adoptada a tots els nivells de l’acció pastoral”

PERE
CASANELLAS

“Es va procurar que fos una llengua viva i que mantingués els registres diferents segons si era poesia, narració històrica, diàleg...”

CONCEPCIÓ
HUERTA

“Per al Nou Testament, vam preparar uns grans fulls on constaven en paral·lel el text grec, la traducció de Montserrat i la traducció litúrgica”

AGUSTÍ
BORRELL

“Tot allò que es faci per contribuir a difondre la Bíblia és positiu, i mai no serà suficient”

Andreu Muñoz

Un dels fulls de traducció de la BCI que es conserva a la seu de l'Associació Bíblica de Catalunya, incardinada a l'arquebisbat de Tarragona.

LA DISCREPÀNCIA ENTRE EL “TU” I EL “VÓS”

La traducció que proposa la Bíblia Catalana Interconfessional no ha tingut la seva translació als textos litúrgics sobretot per la discrepància entre el *tu* i el *vós*. Així, ens trobem que la BCI parla de *tu* amb Déu mentre que els textos i els cants litúrgics ho fan de *vós*.

I per què la BCI va fer aquesta opció? Ens ho explica Pere Casanellas: “En català medieval totes les traduccions bíbliques fan servir el *tu*. Ausiàs March quan parla de la seva estimada la tracta de *vós*, mentre que quan s’adreça a Déu el tracta de *tu*. També Ramon Llull, a Blaquerna, fa que Evast i Aloma, els pares de Blaquerna, es tractin de *vós*, mentre que fan servir el *tu* per adreçar-se a Déu o a Maria. No és fins al final del segle XVIII que es comença a estendre l’ús del *vós* (per exemple, en les impressions dels salms penitencials). Ara bé, avui dia el *vós* sona artificiós, no denota una intimitat. A més, no hi ha cap altra llengua de les que ens són pròximes que no faci servir el *tu*. Per tant, l’opció pel *tu* era clara.”

VIII SETMANA DE LA BÍBLIA

La VIII Setmana de la Bíblia s’emmarca enguany en la celebració de dos aniversaris molt significatius per al món biblista català. En primer lloc, el 29 de setembre del 2023 es van celebrar trenta anys de la presentació de la Bíblia Catalana Interconfessional. En segon lloc, el proper 28 de setembre, a Tarragona, es commemorarà el 50è aniversari de l’Associació Bíblica de Catalunya amb una missa presidida per l’arquebisbe de Tarragona i una conferència a càrrec del biblista Armand Puig. La VIII Setmana de la Bíblia és també un fruit concret d’aquest treball incansable dels biblistes catalans. Enguany se celebra del 21 al 27 de gener amb el lema “Manteniu-vos fermes en la meua Paraula” (Jn 8,31). Està precedida pel Diumenge de la Paraula de Déu, jornada instituïda des de 2019 pel papa Francesc.

La celebració de la Setmana de la Bíblia a casa nostra és patrocinada per la Conferència Episcopal Tarraconense i promoguda per l’Associació Bíblica de Catalunya, el Centre de Pastoral Litúrgica, l’Editorial Claret, Ràdio Estel, Catalunya Cristiana, la Fundació Escola Cristiana de Catalunya i l’abadia de Montserrat.

ecumèniques havien de ser assessores per les Societats Bíbliques Unides.

El treball de tots era coordinat pel Comitè de Redacció, que durant dos anys de revisió va assegurar la unitat d’estil del conjunt, així com l’equilibri i la qualitat dels materials auxiliars: notes a peu de pàgina, cronologia, glossari, mapes... “Hi va haver un moment en què gairebé cada setmana recollia el P. Guiu Camps a Montserrat, el diumenge en acabar les vespres, i el portava a la Selva del Camp, a la casa familiar d’Armand Puig, on l’equip de redacció treballava durant tota la setmana. Les converses amb el P. Guiu durant aquells trajectes en cotxe eren una delícia per la seva erudició i coneixement del text bíblic, que sorprenia els mateixos assessors de les Societats Bíbliques Unides”, rememora Concepció Huerta. En aquesta darrera etapa es va demanar a un grup reduït de persones, entre les quals ella mateixa, que fessin una lectura proclamada del text per comprovar-ne la cadència: “Vam poder comprovar que el text fluïa de forma suau i penetrant alhora.”

La BCI va ser editada per l’Associació Bíblica de Catalunya, l’Editorial

Claret i les Societats Bíbliques Unides. Va comptar amb dues adaptacions a les modalitats baleàrica (1994) i valenciana (1996) de la llengua catalana.

“Una anècdota fantàstica és sens dubte la difusió extraordinària que va tenir la Bíblia ja abans de ser publicada, perquè gràcies a una campanya que mossèn Joan Magí, aleshores president de l’Associació Bíblica de Catalunya, es va empecar per finançar l’edició, va arribar un moment que hi havia més de 20.000 exemplars demanats quan encara no se sabia ni quan es publicaria la Bíblia”, explica Agustí Borrell.

I una imatge que va quedar gravada a la memòria de Concepció Huerta té a veure amb el dia de la presentació: “Quan van arribar les capses amb les Bibles, qui eren els que les carretejaven? Doncs Armand Puig, Agustí Borrell, Pere Casanellas... Els mateixos que havien enllestit el text carretejaven les capses. És un gran testimoni.”

Després de Barcelona, la BCI es va presentar a cada bisbat. En les successives edicions es van anar fent petites revisions fins que l’any 2007 es va fer la més important per adaptar-se a la normativa pontifícia del moment i va comptar amb l’aprovació oficial de la

Conferència Episcopal Espanyola. Es va convertir així en l’*editio princeps* o definitiva, que és la que actualment es pot adquirir en tots els formats. “Les modificacions del 1993 al 2007 representen un imperceptible 0,01% del text”, aclareix Armand Puig.

“La BCI, des de la seva publicació inicial l’any 1993, ha tingut una difusió extraordinària, i ha estat present en molts àmbits de la vida eclesial”, exposa Agustí Borrell. Hi han contribuït, a més de les diverses edicions del text, els materials catequètics o d’estudi que s’han anat publicant, com ara les fitxes de la sèrie *Llegir la Bíblia en grup* o l’ús del text de la BCI en bibles escolars, així com la versió digital en diferents formats. També se n’han fet edicions per a un públic divers o més ampli, com la Bíblia popular o la Bíblia d’Enciclopèdia Catalana, amb les magnífiques il·lustracions de Perico Pastor.

“La Bíblia”, conclou Borrell, “conté una riquesa incomparable, per a creients i no creients, i tot allò que es faci per contribuir a difondre-la és positiu, i mai no serà suficient. La BCI, en concret, té encara molt de camí per recórrer i molt de servei a fer per acostar la Paraula de Déu a la gent”.

Agenda Setmana de la Bíblia

Barcelona

El **dilluns 22 de gener**, a les 16.00, el biblista Armand Puig parla sobre *La gènesi de la Bíblia Catalana Interconfessional*. Es pot visualitzar a www.setmanadelabiblia.cat.

El **dilluns 22 de gener**, a les 19.00, a la Sala Sant Jordi de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, taula rodona *L'ànima en la Bíblia*, a càrrec de Jordi Cervera, frare caputxí i biblista, i Rodolf Puigdollers, pare escolapi i biblista. Moderats per Mar Pérez, biblista i patrona de la Fundació Joan Maragall.

(Activitat coorganitzada entre la Fundació Joan Maragall i l'Ateneu Universitari Sant Pacià).

El **dimarts 23 de gener**, a les 16.00, reflexió del biblista Agustí Borrell: *Comentari sobre l'evangelí de Marc*. Es pot visualitzar a www.setmanadelabiblia.cat.

El **dimecres 24 de gener**, de 10.00 a 11.30, visita a la basílica de la Sagrada Família, guiada per la Dra. Rosa Ribas, directora del Centre Internacional d'Estudis Avançats Antoni Gaudí. Entrada gratuïta. Cal inscripció a www.setmanadelabiblia.cat (Grup limitat a 30 persones).

El **dimecres 24 de gener**, a les 17.45, webinar *Com ensenyar la Bíblia avui?*, a càrrec de fra Jordi Cervera, frare caputxí, professor d'assignatures bíbliques a la Facultat de Teologia de Catalunya, i Ignasi Roviró, professor d'estètica de la Facultat de Filosofia de Catalunya.

Videocàpsula *Com treballem els Evangelis a l'Escola Cristiana?*, a càrrec del P. Joan Morera s.j., biblista i col·laborador al portal Pregaria.cat

El **dissabte 27 de gener**, a les 18.30, a l'església de Santa Maria del Taulat i Sant Bernat Calvó de Barcelona, *Presentació de l'Evangelí de Marc*, a càrrec de Mn. Jaume Fontbona, professor de Teologia a la Facultat de Teologia de Catalunya.

Lleida

El **dijous 25 de gener**, a les 18.00, lectura artística i bíblica sobre *El tríptic de Sant Pere del l'església de Sant Llorenç de Lleida*, a càrrec de Montserrat Macià, historiadora de l'art, i de Mar Pérez, teòloga biblista.

Sant Feliu de Llobregat

El 21 de gener, **Diumenge de la Paraula**, a les 12.00, Missa del Diumenge de la Paraula amb l'entronització de la Bíblia a la catedral.

El 21 de gener, **Diumenge de la Paraula**, a les 18.45, Vespres des de Montserrat

El **dimarts 23 de gener**, de 18.30 a 19.30, a la basílica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès, presentació i lectura comunitària del llibre d'Ester (Antic Testament), amb la

participació de la professora María Luisa Melero.

El **dimarts 23 de gener**, a les 20.30, xerrada ecumènica en línia *Manteniu-vos fermes en la meua Paraula (Jn 8,31)* amb el P. Antoni Pou (monestir de Montserrat) i Jonatan Mega (pastor de l'Església evangèlica de Germans de Mataró). Inscripcions: animaciobiblica@bisbatsantfeliu.cat.

El **divendres 26 de gener**, a les 19.45, a la parròquia de Santa Eulàlia de Pallegà, aprofundiment en el text bíblic *Manteniu-vos fermes en la meua Paraula (cf. Jn 8,31)*.

El **dilluns 29 de gener**, a les 18.30, a la capella del Santíssim de la parròquia de Sant Pere de Gavà, reflexió bíblica organitzada pel Grup de Bíblia Ecumènic.

Tarragona

El **dilluns 22 de gener**, a les 19.00, al Museu Bíblic Tarraconense, conferència de fra Bernat Folcrà sobre *La "Hag-gadah" de Poblet*.

El **dimarts 23 de gener**, a les 19.00, al Museu Bíblic Tarraconense, Pilar Casals parla sobre *Egipte a l'Antic Testament*.

El **dimecres 24 de gener**, a les 19.00, a la parròquia de Santa Maria de Falset, pregària ecumènica *Manteniu-vos fermes en la Paraula* preparada conjuntament per les comunitats catòlica i ortodoxa de la UPA del Baix Llobregat i el Secretariat diocesà d'Animació Bíblica. L'acte compta amb la participació de l'arquebisbe Joan Planellas.

Terrassa

El **dijous 18 de gener**, a les 21.00, a la parròquia de la Puríssima de Sabadell, aprofundiment bíblic amb lectura i reflexió del *Càntic d'Anna* (Primer llibre de Samuel 2,1-10), a càrrec de Jaume Balateu, secretari de l'Associació Bíblica de Catalunya i professor a l'Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona

Tortosa

El **dilluns 22 de gener**, a les 20.00, a la parròquia Mare de Déu dels Dolors de Tortosa, conferència *Al cicle B ens guia l'evangelista Marc*, a càrrec de Josep-Lluís Arin Roig, vicari general.

Vic

El **dimecres 24 de gener**, a les 17.00, al Museu Episcopal de Vic, visita guiada *Animals bíblics en l'art medieval*, a càrrec de Marc Sureda.

Més informació: